

کنسل مدیریت

برگردان: همایون مشیرزاده

بوده که توسط یکی از اعضاء انجمن که دارای تجارت گسترش و دامنه داری در آن موضوع بخصوص می باشد به رشتۀ تحریر درآمده و می تواند مرجع مناسبی برای حل مسائلی که در آن زمینه خاص ایجاد می گردد باشد. آنچه در این مقاله آمده، براساس اولین بیانیه از این سری بیانیه ها در خصوص کنترل مدیریت نوشته شده است که جنبه های مختلف و گوناگون مسئولیت های مدیریت در یک سازمان تجاری را شامل می گردد. این مقاله از مجله Accountancy مارس ۱۹۸۷ ترجمه شده است.

یکی از واحدهای انجمن حسابداران خبره انگلستان، سازمانی به نام "گروه پشتیبانی بازرگانی" است که هدف اصلی آن راهنمایی و ارائه طریق بدست آندر کاران حرفه و همچنین مدیران و حسابداران موسسات صنعتی و بازرگانی می باشد. این مهم از طریق انتشار بیانیه هایی تحت عنوان Guidance to Good Practice صورت می پذیرد. سعی می شود که این بیانیه ها حتی المقدور کوتاه و منجز تهیه گردیده و همواره جنبه علمی کار را در نظر قرار دهدند. هریک از این بیانیه ها در مورد موضوع خاصی

مقدمه

- اهداف روش و مشخص و قابل سنجش و اندازه گیری
- برنامه های کامل و واقع بینانه
- تقویض اختیارات و مسئولیت ها
- معیار های قابل اعتماد برای اندازه گیری و بررسی عملکرد
- اقدامات مقتضی در جهت تصحیح و برطرف نمودن انحرافات
- ۲ - در این بیانیه مکانیزم های کنترلی و کنترل داخلی از یکدیگر متمایز نشده اند

۱ - هدف از این بیانیه که اولین بیانیه گروه می باشد، ایجاد چهار چوب مناسبی است که در آن هر مدیریت، در هر سازمان و موسسه ای بتواند سیستم مناسب و موثری برای کنترل امور جاری آن سازمان یا موسسه تهیه کند کنترل یکی از راه های نیل به موفقیت و از دیدگاه مدیریت یکی از اساسی ترین اصول مدیریت صحیح می باشد. اصولاً "مبانی اساسی مدیریت صحیح را می توان به شرح ذیل برشمرد:

شده با تغییر می نماید. مدیران باید سعی کنند محیطی ایجاد نمایند که در آن کنترل به صورتی غریزی و پنداری و بهگونه ای موثر و کارگر باشد. این امر از طریق به نمایش در آوردن ارزش های کارآئی، ابتکار، قاطعیت و تمامیت حاصل می گردد.

۶- کنترل باعث نیل به اهداف می گردد. کنترل به همان اندازه که ابتکار، طراحی، کیفیت، قابلیت اعتماد، تولید و امثال هم در یک واحد اقتصادی دارای اهمیت می باشد مهم است. مدیران بایستی همواره تعامل مناسبی بین این عوامل در داخل سازمان ایجاد نمایند.

۷- "معمول" این برداشت غلط بین مردم وجود دارد که کنترل مناسب، مغایر با روحیه متہورانه مورد نیاز برای اقدام به امور تجاری و بازرگانی است. حال آنکه برخلاف این تصور در عمل شخصی که اقدام به هرگونه فعالیت اقتصادی می کند و ریسک مربوطه را تقبل می نماید، بالاجبار اقدامات کنترلی مؤثری را لو بصورت غیررسمی بکار می بندد.

تعريف کنترل

۸- کنترل ابزار و سیله ای است که مدیریت با استفاده از آن، سازمان را به سوی اهدافش سوق داده و ضمن تصحیح فعالیتها، مسیر آنها را با تغییر شرایط، عوض می کند. کنترل فعالیتی مستمر بوده و در برگیرنده کلیه روشها و جریاناتی است که متنضم رعایت تمامی سیاستها و مقررات سازمان بوده و باعث افزایش کارآبی عملیاتی شده و در عین حال از ریسک خطر انجام کار می کاهد. ایجاد ابزارهای کنترل و بکارگیری آنها از وظائف مدیریت محسوب می شود.

۹- کنترل از ۵ عامل اصلی تشکیل گردیده

زیرا اصطلاح کنترل داخلی در مواردی، معنای محدودی دارد حال آنکه از دید مدیریت، کنترل داخلی عمل " محدودیتی نداشته و کلیه جنبه های مدیریت را دربر می گیرد.

۳- چهار چوب ارائه شده برای کلیه مدیران علی رغم سطح مسئولیت آنها قابل استفاده است. به عنوان مثال مشخص نمودن اهداف و در مقابل، اندازه گیری عملکرد و کارآئی، همان اندازه که بهیکی از اجزاء کوچک یک موسسه مثل دایره حقوق و دستمزد مربوط می شود، برای کل واحد اقتصادی نیز مورد دارد.

۴- چهار چوب کنترل برای کلیه سازمانها - چه کوچک و چه بزرگ، انتفاعی و غیر انتفاعی، دولتی و غیر دولتی قابل استفاده است. ماهیت و جزئیات هرسیستم کنترلی عمدتاً بهوضعیت عمومی سازمان بستگی دارد در حالیکه چهار چوب بیان شده در این مقاله وضعیتی ثابت داشته که جزئیات آن بایستی با احتیاجات و نیازهای واحد اقتصادی خاص تطبیق داده شود. کلیه مدیران بایستی، قبل از آنکه اقدام به تدوین سیستم کنترلی واحد خود بنمایند، درکاملی از سازمان یا واحد تحت سپریستی خود پیدا کنند.

محیط کنترل

۵- کیفیت رهبری بالاترین سطح می دیریت سازمان، تاثیر بهزایی بر محیط عمومی آن سازمان دارد. نقطه نظرهای مدیریت سطح بالا یا به عبارت دیگر رهبران سازمان معياری برای افراد داخل سازمان بود و الگوی اعمال و رفتار آنها می باشد. محیط کنترلی بر اساس نقطه نظرهای رهبران سازمان و کلا " گروه مدیریت ایجاد و نگهداری

است:

دیگر کیفیت، قابلیت و نحوه رفتار افراد – علی الخصوص کسانی که در مقام رهبری هر سازمان قرار دارند تعیین‌کننده میزان کارآیی کنترلهای مورد استفاده در آن سازمان است.

تعیین اهداف

۱۲- یکی از اولین وظایف و مسئولیت‌های کادر رهبری هر سازمان تعیین و مشخص نمودن اهداف آن سازمان در کل می‌باشد. اهداف اصلی "ممولا" از نظر تعداد محدود، ساده، فشرده و منسجم و به آسانی قابل اندازه‌گیری و به آسانی قابل فهم‌اند. این اهداف بعضاً بصورت اعداد و ارقام بیان می‌گردند. مثال‌هایی از اهداف سازمان شامل: ترخ بازده سرمایه، سود قابل تقسیم به هر سهم، سهم بازار، رضایت کارکنان، تصور جامعه از سازمان، کیفیت محصول، کارآثی و امثال‌هم می‌باشند. کلیه اهداف بایستی بصورت ادواری مورد تجزیه و تحلیل و بررسی قرار گرفته در صورت لزوم بر حسب مورد و بسته به نیاز و پیچیدگی سازمان، مورد تجدیدنظر و اصلاح واقع شود.

۱۳- پس از آنکه اهداف عمومی و اساسی سازمان از نظر کلی مشخص و تعیین گردید، بایستی بصورت گسترده به اطلاع کلیه آحاد سازمان و افرادی که در واحد‌های مختلف کار می‌کنند برسد تا زمینه مستحکم و یکنواختی برای اهداف و مکانیزمها و سیستم‌های کنترلی واحد‌های کوچک‌تر، بخش‌های مختلف و سازمانها و نهادهای وابسته دیگر بشود. غالی مثال‌های فوق می‌توانند اهداف نهادهای رده‌های پایین‌تر سازمان نیز باشند.

۱۴- بدون داشتن هدفی مشخص و روشن، استفاده از عوامل کنترلی دیگر، بی معنا و مشکل بوده و بعضاً ممکن است در جهت

الف – مشخص نمودن هدف یا اهداف، به عبارت دیگر با پیش‌بینی دقیقاً "مشخص گردد که خواست سازمان چیست و آنچه بایستی در کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت به آن رسید کدام است؟

ب – مشخص نمودن برنامه‌ها، سیاست‌ها و روش‌های کاری. یعنی مشخص کردن اینکه چگونه اجزاء کوچکتر سازمان باید به اهداف سازمان برسند و در عین حال از ریسک و خطر سرمایه‌گذاری کم کرده و موجب بالا رفتن سطح کارآیی بشوند.

ج – تعیین مسئولیت‌ها و وظایف – یعنی تخصیص مسئولیت‌های مشخص به منظور نیل به اهداف سازمان و کنترل آنها.

د – سنجش و بررسی عملکرد . یعنی تعیین آنکه هر یک از اجزاء و آحاد سازمان به چه صورتی در بکارگیری برنامه‌ها، سیاست‌ها و روش‌ها و نیز نیل به اهداف خود در هر سطحی موفق است.

ه – اقدامات اصلاحی . یعنی جوابگویی بموضع و نشان دادن عکس العمل بجا در مواردی که نشانه‌هایی از کاسته شدن کارآیی به چشم می‌خورد .

۱۵- در بطن هر یک از عوامل تشکیل دهنده مکانیزم کنترل، یک سری کنترلهای کلیدی وجود دارند که از نظر موثر بودن هزینه بایستی مورد بررسی قرار گیرند. کنترلهای کلیدی آنها بایی هستند که چنانچه بکار گرفته نشوند باعث ضرر و زیان‌های چشمگیری می‌شوند. عدم عملکرد صحیح هر یک از عوامل کنترل کلیدی باعث می‌شود نتیجه ماندن سایر اقدامات کنترلی برغم گستردگی آنها می‌گردد.

۱۶- نتیجه عطکرد سیستم‌های کنترلی تنها به افرادی که مسئولیت اجراء آنها را

و فعالیتهای روزمره زندگی کاری می‌گردد. تمامی افراد سازمان علیرغم وظیفه و مسئولیت خود نیاز به دستورات لازم جهت انجام کار دارند. این دستورات بایستی بخوبی قابل درک باشد که بنوبهٔ خود از طریق آموزش صحیح امکان پذیر است. بسیاری از سازمانها (شرکتها) اقدام به تهیه و تدوین دستورالعملهای اجرایی جهت فعالیتهای مختلف نموده و براساس آن کارمندان را آموزش می‌دهند. در عمل لازم است روش‌های پیچیده ترود شوارتر کار بصورت دستورالعملهای درون تهیه گرددند. امروزه با استفاده گسترده‌تر از کامپیوتر، روش‌های کنترلی نیز بعضاً "با کامپیوتر اعمال می‌گردند" و لازم است، اقدامات کنترلی در داخل سیستم‌های کامپیوتری و تاسیسات مربوطه نیز ایجاد شده و بصورت صحیحی ثبت گردند.

تعیین مسئولیت‌ها

- ۱- کیفیت و موئز بودن کنترل عمدتاً بستگی به یکایک افراد در داخل واحد دارد. کلیه افراد بایستی مسئولیت و موقعیت خود را در سازمان شناخته و بهبود نمود. مدیریت بایستی مسئولیت‌های افراد را متناسب با ظرفیت کاری آنها تعیین نماید. بویژه لازم است اقدامات کنترلی در بد و استخدام افراد یا به هنگام آموزش ایشان به تناسب وظائف و مهارت‌های آنها پیش‌بینی و اعمال گردد.
- ۲- یکی از ساده‌ترین اقدامات کنترلی، تقسیم وظائف و مسئولیت‌های مختلف است. جداسازی و تقسیم کار می‌تواند در مواردی که بیش از یک فرد برای انجام وظیفه معینی مورد سیاز است، کنترل کلیدی مناسبی باشد. بعنوان مثال، شخصی که مجوز پرداختها را صادر می‌نماید خود نباید وظیفه ثبت و ضبط

خلاف بکار گرفته شوند. همچنین بایستی در نظر داشت که اهداف تجدیدنظر شده را نیز در پرتو تغییرات محیط به نوبهٔ خود به اطلاع کلیهٔ دست اندکاران و کسانی که در واحدهای مختلف سازمان مشغول کارند بررسانیم.

برنامه‌ریزی و ایجاد سیاستها و مقررات سازمانی

روشهای کاری

۱۵- برای دستیابی به هدفهای یک واحد تجاری یا مؤسسه با بطور کلی هر سازمانی، هر فعالیتی نیاز به برنامه‌ریزی و مشخص نمودن سیاستها و روش‌های کاری مورد لزوم دارد.

۱۶- معمول ترین نحوه برنامه‌ریزی همانا برنامه مالی سالیانه سازمان (شرکت) است که بنوبهٔ خود بایستی براساس برنامه‌های مشخص مدیران مختلف - که ممولاً بصورتی "غير مالي" بیان می‌شود - تهیه شود و مفروضات مهم و حیاتی کار سازمان را نشان دهد. درجه و میزان بیان جزئیات و نیز رسمی بودن یا نبودن این برنامه‌ها با توجه به اندازه و پیچیدگی واحد اقتصادی متفاوت خواهد بود.

۱۷- سیاست‌گزاري از عوامل ضروری برای حصول ثبات در استانداردهای عملیاتی نظری شرائط استخدام، ارزیابی کارکنان و همچنین شرائط فروش محصولات، گزارش‌دهی مالی، تبلیفات و روابط عمومی می‌باشد. اینکه تا چه حد این سیاستها باید رسماً عنوان گرددند و به اطلاع سایر ارگان سازمان برسند با توجه به اندازه و سایر مشخصات سازمان فرق خواهد گرد.

۱۸- روش‌های کار کوچکترین جزء مکانیزم کنترلی را تشکیل می‌دهند که شامل عملیات

اقدامات اصلاحی

آنها را نیز بعهده بگیرد.

۲۵- پس از سنجش و اندازه‌گیری عملکرد، باید نتایج بدست آمده در اسرع وقت به اشخاصی که در داخل سازمان دارای اختیارات کافی برای تصمیم‌گیری هستند گزارش گردد چون که هدف از یک سیستم کنترلی همانا ایجاد مکانیزم‌های ضروری برای سنجش مستمر پیشرفت در راستای اهداف سازمان و همچنین ایجاد مبانی لازم جهت اعمال اصلاحات می‌باشد.

۲۶- اقدام اصلاحی در عمل تنها بروشه‌های مدیریت است که فاقد نظام کنترلی است یا کمترین مکانیزم کنترلی را دارد. بررسی و آزمایش کامل و بجای یک نقص کنترلی و یا یک عملکرد ضعیف باید به اقدامات سازنده و جبران‌کننده منجر گردد. کل سازمان یا مؤسسه یا شرکت نیاز از اینکونه تجارب می‌تواند بهره‌مند گردد.

ارزیابی ریسک

۲۷- بسیاری از مکانیزم‌های کنترلی با با هدف و منظور کم کردن ریسک بوجود می‌آید. لذا مدیریت نیاز به ارزیابی صحیح و واقع بینانه‌ای از خطرات مختلفی که در شرائط متفاوت کاری چه از داخل و چه از خارج مؤسسه یا سازمان را تهدید می‌کند، دارد.

۲۸- این ارزیابی باید به روشی سیستماتیک و منظم و از طریق تجزیه و تحلیل فعالیتهای مختلف مؤسسه و یا بررسی نقطه‌نظرهای کارکنان و طرز تلقی آنها از ریسک انجام پذیرد. زمانی که ریسک‌ها و خطرات مختلف شناسایی و مشخص گردیدند، لازم است هر یک را از دیدگاه‌های زیر مورد ارزیابی قرار داد:

- تاثیر بالفعل آن بر کل سازمان یا مؤسسه
- احتمال وقوع آن

۲۱- انگیزه‌های فرد عامل مهمی در رسیدن به اهداف محسوب می‌گردد. استنباط صحیح مدیران و کارکنان از مسئولیتهای فرد در مرور موفقیت یا شکست بخصوصی، چنانچه با اقدامات سازنده و مثبتی انجام گردد، انگیزه خوبی برای افراد بوده و مثال خوبی برای دیگران خواهد بود.

سنجش و بازبینی عملکرد

۲۲- سنجش عملکرد هر واحد و مقایسه آن با اهداف از قبل تعیین شده و برنامهای پیش‌بینی شده در هر سطح بخصوص در یک سازمان، به مدیریت اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری‌های بعدی را می‌دهد. سنجش و اندازه‌گیری عملکرد و نتایج عملیاتی و نیز بررسی و تجزیه و تحلیل آنها می‌تواند مدیریت را از موانع و عوامل بازدارنده‌ای که در راه رسیدن به اهداف سازمان وجود دارد آگاه سازد.

۲۳- کمتر موءسساتی مشاهده می‌شوند که بدون داشتن ابزار قابل اعتمادی برای سنجش سوددهی و پیش‌بینی وضعیت مالی و نقدینگی خود بتوانند با موفقیت به کار آدامه دهند. علاوه بر این، دامنه گسترده‌ای از شاخص‌ها و علائم کمی وجود دارند که می‌توانند پیشرفت یک مؤسسه را در جهت نیل به اهدافش مشخص نمایند. لازم است در هر مقطع زمانی مناسب ترین آنها را انتخاب نمود و برای سنجش عملکرد بکار برد.

۲۴- بررسی و سنجش و ارزیابی عملکرد شخصی می‌تواند یک مکانیزم کنترل کلیدی باشد بشرط آنکه این عمل توسط مدیر مسئول و مستقیم فرد انجام گرفته و واقع بینانه و سازنده باشد.

- قابلیت کنترل

۲۹- همچنین لازم است مدیریت سطح و میزان ریسک قابل قبول برای کل مؤسسه یا واحد را مشخص نماید . بسیاری از موارد ریسک را می توان بیمه کرد و در اینگونه موارد بایستی پوشش لازم و کافی در نظر گرفته شود ولیکن باید توجه داشت که بصرف بیمه بودن نمی توان و نباید مکانیزم های کنترلی را فراموش کرد .

۳۰- بهترین وضعیت همانا ایجاد تعادل مناسبی بین هزینه اعمال مکانیزم های کنترلی و هزینه بالقوه تقبل ریسک می باشد . زمانی که کلیه خطرات احتمالی شناسائی و مشخص گردید مورد ارزیابی واقع شد ، مدیریت راهنمای قابل اعتمادی برای شناخت زمینه ها و فعالیت هایی که لازم است کنترل در مورد آنها اعمال گردد خواهد داشت .

طراحی و اقتصادی کردن مکانیزم های کنترلی

۳۱- در طراحی هر سیستم کنترلی سه عامل حیاتی : "حساسیت ، موقع و بجا بودن و اقتصادی بودن " را در نظر گرفت . در مورد هزینه و اقتصادی بودن و نیز بجا و موقع بودن نیاز به توضیح اضافی نمی باشد ولیکن به نظر می رسد که درخصوص حساسیت بایستی توضیحات بیشتری داده شود . حساسیت تعیین کننده آن سطح مشخص از ریسک است که یک مکانیزم کنترلی در آن موعدها واقع می شود به عبارت دیگر از قبل پیش بینی نمود که ناشر عملکرد ضعیف یا اصولاً " عدم عملکرد یک مکانیزم کنترلی خاص بر روی کل سازمان یا مؤسسه تا چه حدی است و اگر اصولاً" کنترلی اعمال نگردد چه اتفاقی خواهد افتاد و اثر آن چه خواهد بود .

۳۲- هر مکانیزم کنترلی باید هدفی مشخص باشند که این هدف باید هم برای مدیریت

ناشر تغییرات

۳۵- معمول ترین نوع تغییرات ، جابجایی

افراد مسئول یک نظام کنترلی یا روش خاص می‌باشد. هرگونه تغییر و جایگایی پرسنل، علی‌الخصوص در سطح بالاتر مدیریت، بر میزان ریسک تاثیرگذارده و بنابراین به‌نوعی به کنترل مربوط می‌گردد. تغییرات در فومنی و مقررات، فنون، محصولات، فعالیت‌ها، سازمانها، رقابت و ریسک و امثال‌هم بایستی مستمراً و به دقت مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته و تاثیر آنها بر مکانیزم کنترلی سازمان مشخص گردد.

بررسی و تجدیدنظر کنترل

۳۶- از آنجائی که مدیریت مسئول اعمال کنترل نیز می‌باشد، لازم است اطمینان حاصل گردد که مکانیزم‌های کنترلی به همان صورتی که در ابتداء مورد نظر بوده، اعمال و اجراء می‌شوند یا خیر. وظیفه بررسی و تجدیدنظر بایستی توسط افرادی بجز آنها بی که مجری و اعمال کننده مکانیزم‌های کنترلی، هستند انجام گیرد. نتایج بدست آمده توسط این افراد بایستی به سطح بالاتری از مدیریت که دارای اختیارات کافی جهت اقدامات اصلاحی می‌باشد، گزارش گردد. چنانچه بررسی توسط فرد مستقل انجام نگیرد و یا گزارش به سطحی از مدیریت که قادر اختیارات کافی در این زمینه است برسد، جریان و پروسه بررسی بی نتیجه خواهد ماند.

۳۷- گستردگی و عملیات بررسی، بستگی به عواملی نظیر پیچیدگی، اندازه، ساختار، موقعیت جغرافیائی، التزامات قانونی، ملاحظات حقوقی و ریسک کار دارد. ممکن است در یک مؤسسه کوچک بررسی بصورتی کاملاً غیررسمی توسط خود مدیران انجام گیرد و یا ممکن است این بررسی در مؤسسه‌ای بزرگتر جزو عملیات حسابرسی سپاهیانه انجام گیرد. در سازمانهای خیلی بزرگتر اینگونه عملیات بررسی را تیم

نتیجه‌گیری

۳۸- استقلال افرادی که عمل بررسی را انجام می‌دهند، در صورتیکه به نهاد خاصی به غیر از مدیریت مسئول کنترل (مثلاً "کمیته حسابرسی") گزارش خود را ارائه نمایند، افزایش می‌پابد.

۳۹- نظام کنترلی به عوامل خاصی چون هدف، برنامه‌ریزی مسئولیت، سنجش عملکرد و اقدامات اصلاحی نیاز دارد. انتقال صحیح و روشن افکار، انتخاب منطقی افراد و آموزش کامل و صحیح، عناصر تشکیل دهنده نظام کنترلی می‌باشد.

۴۰- نظام کنترلی بایستی از نظر اقتصادی باصره بوده و برای همه، افراد طراحی شده باشد و همچنین هدف و مقصود روش و وضوحی داشته باشد. این نظام همواره بایستی با تغییرات روزمره منطبق بوده و به روز باشد و مرتبًا بررسی و مرور شده و همواره در مدنظر باشد. کلیه اشخاص و افراد در این نظام بایستی از نیازها و احتیاجات نظام آگاهی کامل داشته باشد و تخصص مورد نیاز برای انجام مسئولیت محله را داشته باشد.

۴۱- مدیران و رهبران سازمان عامل ایجاد و نگهداری و تغییر نظام کنترلی می‌باشند. در موئسیات ایده‌آل، مدیران همواره از خود ارزشهای تمامیت و یکپارچگی، کارآئی، نوجویی و فاطعیت نشان می‌دهند. که این باعث ایجاد محیط مناسبی می‌گردد که در آن کنترل بصورت عزیزی، پنداری و موئثر اعمال می‌گردد.

۴۲- مدیران خوب از کنترل موئثر بعنوان ایزار مستحکمی درجهت نیل به موفقیت استفاده می‌نمایند.

